

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 9. и 10. У Сомбору, 10. Септембра 1886. Год. XVIII.

ПРВА ОПШТА СКУПШТИНА СРПСКИХ НАРОДНИХ УЧИТЕЉА У СОМБОРУ.

На основу учињеног распореда од стране приватног учитељског збора учитеља и учитељица више девојачке школе и основних школа под председништвом Н. Грујића одржана је предконференција 25. Авг. о. г. цео дан, а 26. и 27. Авг. сама скупштина. Рад предконференције и саме скупштите у главним цртама је овај: По отварању и разлагању важности ове конференције, у којој је већ леп број учитеља странаца заступљен, тако и саме скупштине од стране председника породи се питање а и подужа препирка, о чему пре да се већа, дали о самој организацији, односно о самим штатутима за организацију, или да се прво узму жеље и тегобе односно примедбе на предлог школских уредаба саборског одбора петнајсторице? По подужој дебати закључи се већином гласова, да се прво саветује о штатутима за организацију, а по том да се обрати пажња на остале тачке истакнуте у позиву учитеља сомборских. — За тим се изабере ужи одбор, који има да прегледи све штатуте за учитељску организацију, које су од стране учитеља како овде у месту зготовљени, тако и који су донешени са стране. Одбору су овом пријављена три операта: сомборски, новосадски и посебан Мите Нешковића. Пошто се прво сомборски прочитао, за тим Нешковићев, а новосађани изјаве, да се и њихов у начелу слаже са сомборским, с тога овај примају и препоручују за основу генералне дебате. Већином гласова се сомборски операт прими као подлога генералне дебате. У овој дебати главни су говорници били управ. Варађанин, проф. Бекић, Благојевић, Настић, Грујић и Нешковић подужује дебату изазвано питање о чланству, у колико да захвата учитељство ове државе, а тако исто и о вероисповедним и комуналним учитељима. — Закључи се, да се чланство може простирати по свој Угарској држави односно митрополији-патријаршаји карловачкој без обзира на карактер школе народне, но само мора бити Србин православне вере. — Друга начелна питања тако рећи једногласно су решавана. Тако: о главном карактеру задруге — књижевни карактер; управи и администрацији задруге; о фонду, извору и потпори. После овог прешло се на специјалну дебату и на саму стилизацију. Са малим изменама и допунама већином се редакција примила.

Скупштина.

Пре 8 часова дана 26. Авг. већ се почеше купити учитељи из свих крајева наше отачбине, пред храм Божији ради призивања св. Духа. По каснијем тачном попису скупљено беше свега учитеља и учитељица 167, урачунајући овде госте и изасланике учитеље из Србије: 5 учитеља и 5 учитељица. Тачно у 8½ часова отпоче чин призивање св. Духу у св. Ђурђевској цркви под чиначалством најпреч. г. проте сомборског са још 2 свештеника и 1 ђаконом у присуству свих учитеља и лепог броја грађанства. По свршеном чину и заједничкој молитви сви се учитељи унутише у зграду „Српске читаонице“, где беше за скупштину спрењено.

Читаоничке дворане беху препуне које учитељима које публиком.

Председник местног учитељског одбора: Грујић, заузев председничко место у присуству магистратског повременика, отвори скупштину поздравом и добродошлицом, напоменув, да учитељству се није дала прилика за ово 15 година да се састане и о срећи и напретку школе и учитељства проразговори. Даље вели, да последња учитељска скупштина, која је држана пре 15 година у Н. Саду и на којој је он тако сретан био, да је одликован и подпредседничком почашћу, имала је благотворна утицаја и на народ и на школу, јер жељу те скупштине прихватио је први сабор црквени, и на основу иницијативе ове скупштине послао синове своје у иностранство, да се богате знањем, мудрошћу и искуством на врелу сретних народа. Но на жалост по повратку свом усјед многих неприлика нису могли стечено оваплотити. — Зашто учитељи нису позивани досад у своје законом прописане скупштине и зборове, није ми то намера — да су сазивани можда би боље било, али само *можда*. Оставимо то на страну. — Садањост школа и учитељства је жалостна. Грозничаво стање бацило је учитељство у бригу. Поједини глас остајао је глас вапијући — али код учитељства не; они се покренуше једним гласом, и то доста беше да се тако рећи сви икуписмо. Ово је врло важан моменат, да се унапреди школа и учитељство, да обоје добије нова полета, да се оживотворе жеље наше, а то ће бити, то мора бити, кад се има жив орган, који ће му бригу водити. У то вас име поздрављам; добро нам дошли — с нами Бог! — Потом је председник приказао браћу учитеље из Србије: Н. Поповића, Никетића, Големовића и Големовићку и осталу браћу и сестре, велећи: да браћа и сестре познавајући општу науку, науку филантропску — педагогију дођоше да учесници буду нашег заједничког рада. — Добро нам дошли! — Живели!

М. повереник: Молим г. председниче име и место сваког дебатника.

Председник: Браћо, изволите се сад конститујисати; по углављеном пословнику изаберите најстаријег за конституционог председника.

Живио Нестор Миковић!

Н. Миковић: Изволите изабрати за овај чин и перовођу.

Живио Ђорђевић!

Н. Миковић позива на конститујисање, прво да се изабере скупштински председник, — живио Грујић, а за подпредседника М. Нешковић, а за перовође Благојевић, Ђорђевић, Милић и Косић.

WWW.UNILIB.RS Н. Миковић проглашује изабране особе и позива их, да заузму своја места.

Председник заузев место, захваљује се на поверењу, што му врло ласка, и вели, да ће сматрати за свету дужност све скупштинске закључке, да тачно изврши, чиме би се само тако ово дело крунисати могло. И по томе изволите приступити к раду нашој организацији; позивам сваког говорника, да на ствар говори и никог да не вређа, да га не води страст, но љубав.

Големовић жели, да поздрави скупштину . . .

Повереник одузима му реч, пошто није грађанин ове државе.

Председник вели, да неће утицати на рад, нити би правац давао раду, но само престо да поздрави скупштину, с тога држи да г. повереник нема права ником реч одузимати.

М. повереник вели, да се у полемику не може упуштати, а и од своје речи не одустаје.

Председник чита поздраве до сад приспеле из Сурчина, из Београда и од Савке Жељезковићеве и т. д. Живели!

Благојевић, као референт нацрта за организацију учитељске задруге, објашњује основе, које су руководиле местни учитељски одбор при склапању овог нацрта . . . Жеља је општа, како народна, тако и учитељска за уједињењем. То је имао на уму и местни учитељски збор, с тога је прегасо свим силама својим да створи основу, по којој би основи сви српски учитељи уједињеном снагом коракнули бољој и лепшој будућности. Тежак је то посао био, тачку по тачку створити, зрело пресуђивати, да ли стоји све једно с другим у свези, или има ли противности између појединих тачака. — Садржина нашег операта састоји се из 6 одељака.

I. одељак: Опште установе, овај одељак обухвата у главнеоне све оне појединости, што се у другим одељцима посебице по танко износе. Овде се говори о имену задружном, које би било „Српска учитељска задруга“, а чланови би јој били сви Срби учитељи православне вере у опсегу карловачке митрополије-патријаршије. Циљ је овој задрузи, да негује и подиже педагошку књижевност, да се учитељство даље образује, да зближује народ собом а себе с народом; међусобно подпомагање, распростирање српске књиге, подпомагање сирочади и удовица учитељских. По томе су истакнута и средства, како то да се изведе и управља — скупштина и главни одбор. И на послетку да ова задруга треба и мора ступити у моралну свезу и са другим задругама и друштвима ове природе.

II. одељак. Чланови, њихова права и дужности. — Овом задругом ко су позвани да рукују? — чланови. Ко је члан? Члан је сваки Србин учитељ православне вере. Није члан само верозаконски учитељ, него и комунални. Ово се не чини ради пропаганде, него ради неговња педагошке књижевности и свога даљег образовања на своме матерњем језику. Говорило се у конференцији против комуналних учитеља; но по позиву свом сваком је место у овој задрузи. И ако имају они друге своје задруге, ипак им закон не забрањује, да не могу ступити и у ову, те би се и ту заједнички радило у оквиру својих правила. Кад им закон не забрањује бити бирач, па и изабран на нашем црквеном сабору, онда и

овде зашто неби могли бити чланови. — Чланова има више врети: редовних-учитеља, даље помагача, оснивача и почастних. Први својим гласом решавају сва друштвена питања, а други, трећи и четврти имају права на саветовање у свима питањима. — III. одељак говори о *скупштини*. Задатак је скупштине, да подиже и унапређује даље образовање српских учитеља, да изражује мане и тегобе своје школе и свога положаја, да изнесе начин и средство за поправком ових. Оне би се састале једанпут преко године о великом одмору а по нужди и више пута, али у колико је могуће опет у дане одморне, да нам се, вели, не би пребацило, да као трошимо на то школско време. Том приликом би се приређивале и изложбе учила, што би много допринело корачању у напредак наших школа. Подчињен орган скупштински би био управни одбор. IV. одељак говори о делокругу „управног одбора“, скупљању прописаних и привуљених прилога, подмирује све трошкове, које скупштина одобри; прегледа списе, што их задруга издавала буде; седиште управног одбора морало би бити у Сомбору из више узрока, а нарочито су ови обзири руководили збор за Сомбор, што је Сомбор најпрактичније природе, што је средиште нашег расутог учитељства, што се овде налази гимназија, учитељска школа, са којом би ова задруга у тесној свези (!!) морала стајати, што је овде виша девојачка школа, на народне школе и забавиште. Управни би одбор морао бригу водити о оснивању учитељског фонда, о чему говори V. одељак нацрта за потпомагање себе и истакнуте цели. Фонд се образује улозима чланова, и само материјално снабдени добијамо снагу за рад по томе и важност. Упозоружем браћу учитеље на хрватске учитељске задруге, чији фондови хиљадама износе, а хиљадама су већ издали на подпомагање себе и своје педагошке књижевности. С тога, браћо, принесимо онај одређени прилог на олтар просвете, који ће нам душевног а нешто телесног хлеба пружати! Помозимо сами себе! — Живио! Прилозима не само да ћемо нашу педагошку књижевност потпомагати, него ћемо и самом члану помоћ пружити, кад је у беди и невољи. Н. пр. учитељ се разболе; тада у беди и невољи мора да живи са својом породицом на полутини плате по постојећем закону за годину дана; изађе година, стављају га у пензију; до пензије протиче дуже времена, док се не искупе и поднесу сви званични изкази о његовом досадањем службовању, за то време ни плате ни пензије — има л' првих дана за учитеља? Тако је! — Држим, да је овим довољно разсветљена наша мисао, за коју смо дошли амо, да се братински посаветујемо. — Још сам нешто из вида изгубио, о чему такође морам да споменем и то друштвеном независном органу, који би сва школска питања слободно решавао па и она по жељи скупштинској, како то желе и схваћају већина српских учитеља и напредна савремена педагогија. Истина, да ми имамо један педагошки лист — „Школски Лист“, али он не би могао заступати наше мисли онако, како би ми хтели; јер је то зависан, то је званичан орган, он треба да доноси наредбе и ове разјашњује и друге званичне ствари, нама и такав треба и нек Бог да, да и даље живи; — али нама треба дух животворни, да шири благословену идеју, коју су ова правила истакла. Нама треба нов орган — орган потпуно независан. С тога, браћо, предлажем овај операт

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.uns.rs

као подлогу специјалне дебате с жељом, да се са вољом приступи овом реду. (Живио!) *Председник*: пошто је неколико наспоменуо о генералној речи извештача конференције местне и странске, пита: да ли има још ко какав операт, и ако има, нек' се изволи пријавити.

Благојевић. Још нешто морам да споменем, у јучерањој конференцији беху поднешена 3 операта; сомборски, псадски и Нешковићев. Конференција је за подлогу расправе изабрала сомборски са допунама из она два, што овај не садржи. У главном су сви једнаки — дакле жеља је једна; но пошто је сомборски најопширнији и најпрецизнији, то је конференција овај прихватила; препоручујем га вашој пажњи, и желим, да се у њему сви сложимо. (Живио!)

М. Косовац (Меленци). Радује се овој скупштини, која је у тако огромном броју заступљена, но жали, што је из небуха сазвана, те с тога није могао као што треба ни прочитати и промислити о штатутима за организацију, а радити на површном схватању, вели: јако би се и ја а и остали огренили о дужност нашу, јер ми смо овјам радом и чином одговорили неумитном судији — историји нашој; одговорили смо народу за рад наш. Но с погледом на штедњу времена, нашто се не би смели позивати да не остане, и не буде овај наш рад само форма редна — морам споменути једно, што с првим погледом видим, да непровејава кроз ове штатуте оно, што нас држи све у природној свези нашој. Не видим овде, да се велика пажња обрађала на местне, протопопске и епархијске скупштине — на тек онда долази рад главне скупштине. Сва питања би нам током, њиховим проучавањем морала проћи, и ти подчињени органи према потреби се морали и могли чешће састајати, ствари проучавати, а и себе усавршавати, и тада би био оваковој главној скупштини утвренији пут. Оних зборовва осим других ствари главни би задатак био вежбање и усавршавање у школском практичном раду. А на оваким скупштинама продуцирати таку једну-две радње, била би мала добит. Ми морамо ићи за природном организацијом заједнице на основу мештанских зборовва и т. д. до главне скупштине, да ове све радове стварају и прегледају, па ако резултат пуштају на гл. скупштину; и, као што рекох, у том погледу имам да замерим предложеном ми нацрту. Тако што замерам у нацрту и то, по коме би и почастни чланови утицали својим саветовањем на рад скупштински, јер би то био први повод поцешаности.

Председник. Одговара Косовцу, да би тако били растројени — а што се тиче практичног рада и нижи зборовва, то закон прописује и они имају свој са свим засебни делокруг. — У осталом, пошто није се нико више пријавио, да учествује својим говором у генералној дебати: то питам сл. скупштину: да ли прима, или не прима овај нацрт за подлогу специјалне дебате? — (Прима се)

Председник. Позива перовођу, да чита нацрт §. по §.

Перовођа. Чита §. 1. (О имену задружном.)

Борјановић (Земун). Славна скупштина! Ја . . .

М. повереник. Ко сте ви? Како се зовете?

Председник. Јован Борјановић учитељ сомборски.

М. повереник. Пошто ја знам, да ви нисте учитељ и да се бавите

ван Сомбора са свим другим радом, а нисте учитељ, то вам забрањујем говорити.

Председник. Прима ли се, господо, § 1 ? — Прима.

Перовоџа. Чита §. 2. (Цел задруге.) Извештач подноси уметак конференције и то да буде бр 1. да негује и подиже педагошку књижевност; у бр. 2. да *руководи* и подпомаже *стручно* образовање. Остали заузимају с једном нумером већи број. — Прима се.

Перовоџа. Чита §. 3 (Средства за остварење горе истакнуте цели.)

Д. Кнежевић (Мађ. Чанад). Предлаже, да се ту уметне на првом месту: „Наша православна вера“; јер нам прети нова секта назаренска, против које ми морамо удружено са свештенством да војујемо. (Жагор; чује се: оставимо то свештеницима. — Не прима се.)

М. Нешковић (Павловци). Главни карактер тога друштва мора бити књижевни; а каквим средствима да одговоримо тој дужности? — књижевним, списима. Лист, орган наш, тај ће нам давати правац раду нашем, то ће бити наш извештач, књижице, које буде друштво издавало, не ће бити у свези. Ми требамо средства за цел као књижевно друштво; с тога требали би да установимо годишњи *алманах*, који би био огледало нашег учитељског педагошког рада. Предлаже, да се оснује годишњи *алманах*.

М. Косовац (Меленци). Ја бих с моје стране имао овде да се уметне и мештански, срески и епархијски зборови. — За Нешковићев предлог нисам, јер не бих могли два листа издржавати, с тога би ваљало све ујединити у стручан орган, који би морао све заступати, правну страну школе, а тако што и теоретичну и практичну страну школе. За један сам лист — но са тачнијим програмом.

Д. Кнежевић (М. Чанад). Познато је нама свима, да овде живимо са владајућим мађарским племеном; да ми имамо с њима тесне свезе; (Чује се на ствар — на ствар!) предлажем да се уметне: „неговаће симпатије према владајућем пламену“. То би био, браћо, израз лојалности.

К. Шијачки (Футог). Господо, ми морамо се обазрети и на време, морамо га врло штедити; а што се тиче лојалности? ми смо сви лојални, не треба то да дође ни на тапет. Предлажем редакцију.

М. Кириловић (Ст. Бечеј). Славна скупштина! Имам да приметим на Кнежевићев говор то, да као он жели нас бедити, да ми нисмо довољно лојални, но и да се то уметне, он неће тим бити лојалнији. (Тако је!)

Ј. Благојевић (Сомбор). Д. Кнежевић је нешто рекао и о назаренству, тим се средством неће постићи цел; то је дужност свештеничка. Предлог М. Нешковића уважавам. — За предлог Косовчев нисам, јер би тим врло комплицирано било ово друштво, које је више приватне природе; то ће власт већ по закону наредити; ти ће зборови бити званични и делаће по свом делокругу. На речи Кнежевићеве, где вели о лојалности, имам само то рећи, да је закон највиша воља, и ко ради све по закону, тај је најлојалнији и највернији својој домовини.

Председник. Пазите, браћо, на достојанство ове скупштине, жао ми је врло на једног члана, што је пала реч, као да смо нелојални. Изволите на ствар говорити. Боље бити у срцу лојалан, него на хартији. — Прима

ли се редакција? (Прима се.) С допуном М. Косовца? (Не прима се!) А с допуном Нешковићевом? (За сад не!)

М. Косовац. Ја, господо, видим, да ово није гласање, с тога молим да се гласа.

Председник. Прима ли се редакција? (Већина гласова прима)

Перовоћа. Чита § 4. (О ступању у свезу задруге са другим друштвима сваке природе).

А. Варађанин (Н. Сад). Сл. скуштини! Ја нисам за овај §, јер по себи се разуме, да кад што треба — извешћа или друго, што да се једна другој може обратити, а особито, ако је то законом осигурано, него сам по предлогу брата М. Косовца, да ова задруга ступи у свезу са местним, среским и епархијским зборовима, у свима питањима и одношајима, где се то тиче школе.

Председник. Прима ли се редакција? — (Прима се.)

Перовоћа. Чита §. 5. (О члановима срп. уч. задруге.)

М. Косовац. Из мало час наведених разлога сам против почастних.

Ј. Михајловић (Ст. Бечеј). Вели, да је за почастне.

Председник. Прима ли се редакција? (Прима се.)

Перовоћа. Чита §. 6. (О уплати појединих чланова).

М. Нешковић. Ја, господо, нисам, да члан оснивач плати 50 фор. велика је сума и ко ће да да за просветне цели 50 фор. тај ће дати пре Српској Матици по нама; нама је стало до тога, да што више буде чланова основача, за то снизимо цену од 50 на 20 форинти.

Ј. Настић (Сентомаш). Слажем се подпуно са предговорником братом Нешковићем и то баш с погледом на материјално стање наше.

Благојевић. Као известилац објашњује на нека питања, што се и ко се разуме под народним учитељима и вели: Како по тумачењу државних власти, тако и по самој природи својој народним се учитељем сматра сваки онај, који је не само на народној школи, него и онај учитељ, који дела на вишој девојачкој школи па и на самој учитељској школи, с тога је противан закључку предконференције, да се уметне иза речи: „Србин учитељ“ и „учитељица забавишта, основних школа, више девојачке и учитељске школе“ — православне вере и т. д.

Бекић (Панчево). Вели, да уђе: да онај члан може бити, којег главна скуштина прими.

Дејановић (Мохол). О члановима оснивачама слажем се потпуно са Нешковићем, с тога немам ништа више да кажем и одустајем од речи.

Варађанин. Нама је свима, господо, познато, да на неким школама, како основним тако вишим девојачким па и учитељским делају и засебне катихете као вероучитељи, с тога држим, да би ваљало тако стилизирати дотични §. да и они имају овде у задрузи места.

Ј. Михајловић (Ст. Бечеј). Они, господо моја, ни у ком случају не би могли бити редовни чланови, пошто нису дипломирани учитељи, те по томе не би имали ни редовна гласа.

Ј. Настић. Изјављује против катихета, јер је врло лако могуће, да ће и то мало катихета нестати и сами учитељи предавати науку вере.

Дејановић. Није овде место уплетати катихете, имају они своја мо-

рална тела, која се за њих старају. Конзисторије се не старају за нас, на шта ми да се старамо за њих.

Председник. Предлог Варађанинов сударио би се §. 1. који вели, да је члан само учитељ, а то се разуме и ако није активан учитељ, а с дипломом је, ипак је редовни члан.

Варађанин. Господо и браћо, кад сам споменуо за катихете, нисам мислио ту на материјалну страну, него више моралну, они имају можда више искуства у њиховим предметима, које предају него ми, на добро нам дошао увек, где год требао буде њихов савет као у науци христијанској; што такође треба да се усавршује као и остали предмети, а по крај тога пружаће нам и материјалне помоћи, што држим, да нам није на одмет.

Ј. Настић. Одлучно је, да се не приме свештеници.

Председник износи предлоге на гласање и по томе се Бакићев и Нешковићев предлог приме, а Варађанинов избаци.

Н. Брашован (Вршац). Ваљало би да се уметне и професори гимназије. (Не прима се).

Перовођа. Чита §. 7 — О праву појединих чланова. (Прима се). § 8. (О праву подпоре и др). По предлогу Варађаниновом умеће се из речи задружне књижице: *има право сваки члан без разлике.*

Перовођа. Чита §. 6. (О праву редовних чланова).

М. Нешковић. Вели, да би боље било већу своту истаћи на за одређено време; н. пр. за 15 година, на после да не губи своје право никаквом незгодом, јер овако може се догодити, да човек више година плаћа, па у незгодни околностима изгуби право због неплаћања и тада други да господари са његовим иметком.

Председник. Кад наступе незгодне околности, што ми разумемо под крајњом нуждом, онда би он још потпоре добијао.

Варађанин. Нек се уметне, кад пређе у други сталеж, да губи сва права; само активан учитељ ужива сва права.

Ј. Настић. Изјављује се просто за редакцију.

А. Павловић (Ст.-Кер). А ако постане који учитељ солгабиров? (Општи смеј.)

Госић (Баја). А како ће женске, које се удаду? (Смеј. Престаје свако право. — Чује се.)

Др. Смедеревац (Бечкерек). А како оне, које се никад не удаду? (Смеј. Чује се: ужива сва права.)

Т. Ракић (Ст.-Паланка). А како она, која се уда, на обудови? (Чује се: тиме јој се са учитељством и права повраћају наравно као активној.)

Перовођа. Чита § 10. (О иступању из задруге.) Прима се. — § 11. (О дужностима редовних чланова, ради скупљања помогача.)

Ј. Настић. Ово би, господо, изгледало као натеривање, с тога би ваљало, да се то изостави.

Председник објашњује, да је ово свакако нужно, јер то је један од најглавнијих услова за материјално стање задруге. — И по томе Настићев предлог се одбацује.

Перовођа. Чита §. 12. (О поднашању извештаја од редовних чла-

нова.) Прима се редакција. — §. 13. (О губитку права због неулагања принесака годишњих.) Прима се редакција. — §. 14. (О искључивању чланова из задруге.)

Ј. Михајловић. Да се уметне иза речи : достојанство задруге и против цели друштвене радио, или . . .

Благојевић. Опасно је потанко све назначивати, него ће скупштина према том увек знати поступати.

Косовац, слаже се са Михајловићем. За Благојевића вели, да је сам против себе говорио, јер је једном приликом рекао, да је закон највиша воља, и по томе, где се односи на част појединаца, ту треба, да је закон потанко изведен и по томе се слаже са Михајловићем.

Т. Ранић. Иште разјашнења . . . прост злочин . . .

Благојевић. Криминал.

Бекић. Искључити кога, јест врло важна ствар, с тога би нужно било од присутних бар $\frac{2}{3}$ чланова да саизволе.

Кириловић. Ја сам, господо, и за Михајловићев предлог и за редакцију — нек буде и једно и друго. — (Прима се.)

Перовођа. Чита § 15. (О искљученом члану.) Прима се редакција.

§. 16. (О пријави за редовне и друге чланове). Прима се редакција. —

§. 17. (О примању чланова.) Прима се редакција. — §. 18. (Члан мушко и женско.) Прима се и редакција.

Председник распушта скупштину и сазива је за после подне у 3 часа.

* * *

После подне наставља се рад. *Председник* отвара скупштину и читају се разни поздрави; за тим позива перовође, да наставе читање.

Перовођа. Чита §. 19. О промену главне скупштине. §. 20. О сазиву главне скупштине прве и осталих. §. 21. О ванредним скупштинама. §. 22. О времену ванредне скупштине. §. 23. О времену бирања управног одбора. §. 24. О начину сазива редовне и ванредне главне скупштине. §. 25. О конститујисању сваке главне скупштине. §. 26. О доношању правовањаних закључака. §. 27. О решавању свих питања па и промени штатута. §. 28. О начину гласања. §. 29. О праву и дужности председника скупштинског. §. 30. О замени председника. §. 31. О делокругу тајника. §. 32. О делокругу скупштинском, свих 12 тачака примљено је по редакцији без јаче дебате осим 4. тачке, коју је тачку желео да измене.

Јов. Јеремић (парох Бачинци). Наводећи да не би учитељи требали да желе, да учитељи на сабору буду као сталез заступљени, јер прво би се само устројство сабора морало изменути, а то не иде, а друго — нек учитељи својим озбиљним радом на пољу школства стеку себи толико угледа да покажу, да ће достојно знати своју ствар заступати и народ ће их заиста као и другу интелигенцију за своје посланике бирати и тиме би они били у сабору са учитељи посланици заступљени.

Шијачки (ватреније одговара). Да се не слаже са предговорником, јер не може се рећи, да нема међу учитељима онакових, какве г. парох Јеремић замишља, па ипак их нису изабрали. Међем случај, да и г. свештеници као сталез немају права на изванредан број својих заступника по

свој њиховој заслуги и достојанству, сумњам, да би и један од народа изабран био . . . (Тако је. Живио!)

М. повереник. Молим г. говорника, да говори на ствар, јер ћу бити принуђен одузети му реч.

Шијачки. Ја немам више ништа да кажем. (Живио!)

Благојевкић, као извештач напомиње: ми не идемо, да се сад квари саборско устројство, него, кад се стане измењивати и поправљати устројство, онда да се има обзира на ово, а за сад да се споразумемо са самим народом и са појединим местима, да дођемо до својих заступника — посланика.

Председник износи на гласање, и по томе се редакција прими.

Перовоћа. Чита §. 33. О јавности скупштина. — §. 34. О дужности оних учитеља, у чијим ће месту скупштина бити. — §. 35. О склопу управног одбора. — §. 36. О седишту управног одбора. — §. 37. О члановима управног одбора. — §. 38. О званичним лицима управног одбора. — §. 39. О одборским седницама. — §. 40. О деловању управитеља. — §. 41. О деловању тајника упр. одбора. — §. 42. О деловању благajника упр. одбора. — §. 43. О почастним и плаћеним званичним лицима. — §. 44. О сазиву одборника. — §. 45. О донашању правоваљаних одборских закључака. — §. 46. О упражњеном одборничком месту. — §. 47. О брицању одборских чланова из одбора. — §. 48. О времену држања седница управног одбора. — §. 49. О делокругу управног одбора; свих 17 тачака са малом изменом у тачци 4. иза речи прегледа и издаје на оцену дружима и досуђује . . . — §. 50. О одговорности управног одбора. — §. 51. О оснивању фонда. — §. 52. О изворима за овај фонд у 6 тачака. — §. 53. О обвезама чланова за образовање овог фонда у 3 тачке. — §. 54. О начину скупљања прихода. — §. 55. О квитирању примљених новаца. — §. 56. О објављивању јавном свих чланова ове задруге. — §. 57. О губљењу права на чланство. — §. 58. О почетку времена, кад ће у живот ступити уживање потпоре. — §. 59. Колико на ову и колико на трошкове од целог добита да се издаје. — §. 60. Ко ужива потпору. — §. 61. О сирочадима и удовицама. — §. 62. О начину одређивању потпора; о решењу скупштинском. — §. 63. О неодложним случајевима за потпору. — §. 64. О пријави за потпору. — §. 65. О смрти редовних чланова пре времена ступања у живот ове потпоре. — §. 66. О месту улагања задружних новаца. — §. 67. О држању приручног новца и хартија од новчане вредности. — §. 68. О начину издавања новца. — §. 69. О суми, која се улаже у новчане заводе. — §. 70. О привременом одбору од 9 чланова. — §. 71. О случају престанка ове задруге. — §. 72. О предлогу преинаке правила. — §. 73. О потврди преинаке правила. — §. 74. О пословним правилима и другим упутствима. — §. 75. О задружном печату. — Примљена је редакција.

И са овим беше за овај дан седница завршена.

* * *

Тога дана у вече држало је местно учитељство уз суделовање местне певачке дружине у почаст својих гостију „Вечерњу забаву“ с говором, певањем и свирком, што је на опште задовољство иснало свеколике пуб-

лике, којом су све просторије читаоничког здања напуњене биле. После првог дела млађарија раздрага игранком, а старији поседаше уз руменику и здрављаше узајамно покретачима, извршиоцима и гостима ове скупштине. Благодарни синови сетише се и својих школских отаца и ако овде нису присутни били као и оних, који су и присутни били. Тако је на здрављено благородном господину Др. Ђ. Натошевићу као главном надзорнику и старатељу наших школа. За тим је поздравио врло лепо госп. Ар. Варађанин, обележив дуги и неуморни рад, Н. Ђ. Вукићевића управитеља учит. школе и свију просветних завода срп. у Сомбору, уз громку попатницу „живио“ и „многаја љета“ од стране његових ученика. Млади учитељ Настић из Сентомаша наздрави у знак ученичке благодарности присутном професору г. И: Стојковићу и тако здравицама не беше краја до беле зоре.

* * *

Први дан касно у вече и други дан од 9¹/₂ до 10¹/₂ часова држана је конференција у погледу донашања резолуције с погледом на жеље, тегобе и жалбе на предлог саборског одбора петнајсторице. У првој конференцији беше изабран М. Косовац за извештача и поверено му је, да створи резолуцију са мотивацијама за идућу скупштинску седницу у духу и смислу оном, за кокову је већина односно сви чланови конференције били.

* * *

У 10¹/₂ часова по конференцији 27. Августа отвори председник скупштину. По отварању прочитају се телеграфични поздрави из разних крајева, као Сиска, Вуковара, Фијуме, Ниша и других места. — По том се прочита јучерањи операт, како је примљен.

Кад се операт прочитао, председник распушта седницу на 10 минута ради саветовања о избору привременог одбора. — По истоку 10 минута председник отвара седницу и моли, да му се учине предлози ради привремених одборника. — На предлог једног члана буду ова лица изабрана за одборнике: Н. Грујић, Јов. Благојевић, Ст. Арсеновић, Ис. Стојковић, Соф. Јерговић, Мих. Косић, Ђ. Милић, Ал. Коњовић и Лазар Поповић из Шандора.

Председник ставља на дневни ред тегобе и жалбе на предлог одбора 15орице. — На опште захтевање председник позива перовође, да редом читају предлог одбора 15-орице, али моли, да не утиче у специјалну дебату, пошто ће се имати времена, кад се овај предлог прочита.

Перовођа. Чита од §. 1. до §. 120. — завршетак. Читање се саслушало мирно, и кад-тад чула се по гдекоја примедба, особито кад се читало о плати, чуло се: „Пандури имају више“; код §. 63. о успеху учитеља за 2 године и њиховим посљедицама — чуло се јако негодовање. О помоћницима негодовање. — Завршни §. кад се прочитао, узе реч извештач конференције.

М. Косовац. Да је дуже времена било, да се овај законски предлог прочитао боље би било, видели би му и најмањи његов недостатак, али та кривица не пада на нас, него је то кривица одборова, што није дао штампати овај предлог, да смо га могли сви и боље проучити. Колико се

могло и колико се дало ова је конференције своје учинила и начелно решила, да је ова уредба посве непотпуна. Она не одговара потпуној организацији целокупног учитељства. Ни данашње потребе ни наука није потпуно у обзир узета. — Ми морамо летимичан поглед бацити на онај тренутак, кад управо почиње прва настава. На првом месту спадало би то у дужност родитељској кући, но ко познаје силне препреке, голему сиротињу или превелику родитељску љубав, тај ће на мах увидети, да се та дужност греша о задатак родитељског васпитања. С тога видимо, да је школа прва, која ради васпитања деце мора системизованим правилима да послужи, а то би била она мала школа, која се зове забавиште; у операту нема ништа о забавиштима, бар у оним местима, где може то да буде; дакле ваљало би и то додати. — Иза ове долази основна школа, коју полазе деца. Ми имамо здраве, богаљеве и сирочади. О сирочадима нема у том нацрту ни спомена и с те је стране не потпун; ваљало би бар у свакој епархији један завод за сирочад створити — бар да се погуша, па ако не иде, онда се ни апеловати не може. — За децу глухо нему, која су од природе кажњена, треба човечанство да им пружи средства и начина, да им се срца облагороде, да им лакше падне сносити њихову тешку невољу, о таквој школи и њеној потреби није у операту ни додирнуто. — А шта да речемо за слепце, та и они се могу однеговати у духу времена, од њих могу мали вештаци да буду — и ту није ништа учињено, а дало би се; вели се: нема средства. Ја велим има и сувише, јер у том погледу ми смо један сретан народ, који би то могли урадити, само кад би хтели, и то све из манастирских добара — такве школе би се могле подићи поред манастира. — О даљем усавршавању учитељском једва је нешто споменуто поред свега тога, да се зна, да учитељство само зато нема довољно средства; ваљало би приступити уједињењу по зборовима местним, среским и епархијским, рекох, да је нешто споменуто, али врло половно — то ће остати само на хартији; морало би се и то поцунити. — Има нешто у нацрту, што нас мора задовољити, а то је захтев, какве требају да су школске просторије; још нешто, што спада у спољашње устројство школа споменуто је, ал' нас не може ни мало задовољити, а то је прво скучени стан учитељски, јер у обележеном нацрту су оне собе за учитеља, а где ће му његови млађи бити, да ли с њим заједно или где? и то нас не може задовољити. — Шта да кажемо о плати? Пада ми на памет речи једног старијег брата колеге, кад о овом већасмо у конференцији, ево, шта рече од једне: „О Боже мој, зашто не донеше закон, па да се није слободно женити, или, ако се учитељ и ожени, да му није слободно децу рађати.“ Заиста жалостно, кад тако што човек желити мора. Па шта да кажем о изворима за плаћање учитеља; тако су жалосни и несигурни, да ако би човек морао спасти на њих, тај би врло жалосне дане провађао, јер по њима учитељ нит може живети, нит умрети. Даље нема ни спомена начин, који би осигурао учитељу редовно добијање своје плате. — У погледу школских опрема и учила није ни ту ништа учињено, јер данашњим даном доказано је, да успех много и врло много и од овога зависи; истина, да се нешто споменуло, али и то овлаш, у половним мерама: с тога је и то не подиуно у нацрту. — — У по-

педу, унутарњег устројства, што се односи на саму наставу и ред у школи, имам ово да приметим: Настава мора бити тачно одмерена; наставни план мора бити према духу времена и према захтевима сувремене педагогије удешен; он мора бити потпуно стручан, као што се и од учитеља мора захтевати потпуно стручно образовање. Стручно образовање учитеља; он стручно спреман да буде, морало би се завести приправни заводи за учитељску школу у место данашњих средњих завода, па тек за тим добро организована учитељска школа, где би се ученици практично и теоретично обучавали, што нам по нацрту нико не ујемчава. О овим приправним заводима у нацрту овом ни спомена нема, с тога држим, да је и с те стране неподун. — О надзору наших школа имам само то да споменем, да он мора бити потпуно стручан и то са одређеним својим делокругом. Ми би морали имати, ако би желели, да нам школе буду напредне, прво средње-протопопске и епархијске, која би се места имала попунити са стручно образованим учитељима, ова би места морала бити стална, а никако да средњи учитељ, као учитељ у активности уједно и надзорнишку дужност прими на себе, јер тада ни један му рад не би био потпун. Над овима би био врховни надзор допуњен човеком научно образованима. Као што рекох, свима би им морао бити делокруг одређен. Све би морало бити према потреби и садашњој науци. — Резултат конференције је тај, да овај нацрт одбора 15-орице не садржи у себи; а и не спомиње целокупну организацију школе и учитељства, унутарње устројство школе — тако рећи — половно је израђено: с тога не могу препоручити ни у име своје, ни у име конференције, као подлогу специјалне дебате, него препоручујем сл. скупштини, да ми једном резолуцијомом сабору поднесемо потанко обележене наше жеље. (Живео!)

Израђивши. Судбина је тако хтела, да сам и сâм био члан одбора 15-орице баш тих момената, кад се овај предлог градио, с тога ми у дужност спада, да нешто разјасним, а тим више, што видим да је брат Мата Косовац само нешто разлагао, да је ово или оно непотпуно, не ваља, а овамо стварних — позитивних предлога ни једног није изнео; ја управо и не знам, шта хоће брат Мата, те с тога и не знам како да му одговорим. Одбор 15-орице је узео, при грађењу овог предлога, у претрес рад анкетне комисије, где су и више учитеља били и то баш оних, који су и у самој овој предконференцији били; они су утицали — бар су могли утицати на рад те комисије и по томе не може се казати, да је ово рађено осим учитеља. Овај одбор 15-орице радећи овај предлог, све је узимао у обзир и према томе створио је нову уредбу. Одбор није имао на уму само потребе, него је више морао имати и околности, под којима се ми налазимо; па шта више и на народ се морало позвати и према њему обзира имати. — Што се забавишта тиче, ту немам ништа да приметим. Само што желимо и где, ваљало би прецизно да кажемо. Ни у садашњем закону нема ништа о забавиштима, па где се може, ту се ипак диже. — О богаљевима? О томе има предлог од 1881. г. и доћи ће посебце на сабор. Но и ту имам да приметим, да би за њих више држава требала да се постара него ми, јер код нас је то тако мален број, да фактично не би се могло ни остварити. — О зборовима има, и у том се погледу не слажем са из-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вештачем. Што у предлогу није могло ући све потанко, па и сам пословник зборова, то није задатак закона ни уредбе, довољно је осигурати законом неку установу, а доцније ће о делању и делокругу тих зборова изаћи наредбе са свим специјалне. — О учитељском стану, који незадовољава извештача, морам да одговорим, да се тамо разуме минимум и то се наравно разуме у најсиромашнијим местима, где није ни захтевати већма проширени стан, што на против у имућнијим општинама без сумње ће се при грађењу учитељског стана назидати још једна соба за млађе; а тамо, где се стан плаћа, метнуто је 25%, а то држим, да је довољно, да се из тога подмири и стан за млађе. — О уредности плате наш закон не може осигурати уредно издавање плате, његово је да определи плату и нађе изворе, а политична власт има се постарати за екуитиву; ако се власт неће старати за уредним издавањем плате, наш закон нам то не може никад ујамчити. — Брат Мата као извештач је споменуо приправничке или приправне заводе пре учитељске школе у место средњих завода. Ово, господе, нема ни наша држава, па ни многе друге, које располажу са обилатијим средствима, а ми том установом народу нашем још већи терет на врат да метнемо, не би било ни лепо ни целисходно и у најбољем случају могли би добити само један такав завод; па је ли свом народу нашем тиме олакшано? није, него само оном, у ком би се само тај завод налазио. Ја не кажем да не би било боље — ал је неизведимо. Држим, да ми треба, да ми морамо остати при средњим заводима, јер овима имају људи више прилика и лакше ће им пасти, да своју децу у њима издрже, овако се може лакше и издржавати.

Председник (упада). Ми господине морамо казати како ваља — наш идеал морамо изнети; а саборово је рећи, може ли се или не може.

Вараћанин (наставља.) О практичном и теоретичном обучавању приправника учитељске школе вели извештач, да нико не ујемчава: ја с моје стране не појмам господина извештача, јер видим, а и знам, да је у школи теорија, а пракса у вежбаоници. Не знам и не разумем како он хоће. — Даље у нацрту има о среским надзорницима и баш што г. Косовац хоће да су ти надзорници стручни људи — учитељи. За учитељски завод вели још, да би морао бити по овим његовим речима (чита из својих бележака) „као што наука и потреба изискује и прописује“, ово не знам како мисли г. Косовац. — Из целог говора брата М. Косовца ја не видим чисте резолуције; с тога бих молио тачније резолуције, а таку, као што је, не могу примити — ја је с моје стране одбијам.

Душ. Кнежеввић по свој резолуцији г. Косовца нема права основа ни школа ни учитељ. Ми морамо тачно изказати наше жалбе и жеље. Нема чисте основе, није осигуран материјалан обстанак школе; хлеба треба дати ради издржавања — онда ће бити материјално стање осигурано, код нас има бербера, шнајдера и звонара учитеља, што не ваља материјално стање школе. . . .

Председник (упада у реч). Није говор о материјалном стању него о пројекту одбора 15-орице, дакле изволите на ствар говорити. (На ствар — на ствар!)

Д. Кнежеввић. У нацрту нема извора за издржавање школе — не

www.спомомиће се ништа о прирезу, а да се материјално осигура школа . . .

(На ствар — на ствар).

Ј. Михајловић. Сл скупштини, ја се морам да зачудим садањим примедбама г. Варађанина, и он је био члан ове наше предконференције, па тамо није имао никаквих примедба.

Варађанин (моли реч у име личне одбране). Ја се ограђујем против овакових нападаја и одбијам све од себе, што се тиче моје личности. Познато ће бити г. предговорнику, да сам баш на завршетку предконференције ушао у седницу и по томе нисам могао чинити никаквих примедба.

Нешковић. Господо моја, ја као што видим овде влада мали неспоразум. Брат Мата има при себи и писану пропратницу његовог говора, а тога молим, да се то прочита.

Председник позива г. М. Косовца да чита конференционалну резолуцију.

М. Косовац (чита). Тачка 1. О настави кад почиње; о забавиштима. — Тач. 2. О деци за основчу школу здравој, болешљивој и сирочадима; посеписе за глухо-нему, слецу и сулуду. — Тач. 3. О средствима за бољитак учитељског образовања — о учитељским зборовима и цел ових. — Тач. 4. О спољњем устројству школа, као: учитељском стану, училима и средствима; о редовном похађању деце; да није школа претоварена; против помоћника; плата бар да је 400 фр. (негодовање опште) но ујамчити, да се уредно прима; плату подизати са обзиром на године службовања; о рђавом уређењу учитељског стана због млађих; за справе и учила није прописано, но и то да се ујемчи. — Тач. 5. О унутарњем устројству школа; о настави својим обимом и све тачно да се обележи и пропише, о данешњем претоваривању деце; да сви предмети имају једнака права у школи; о стручно-спремном учитељу; о приправном заводу уз учитељску школу, у којем би се неговале све потребне науке и вештине и које би биле снабдевене са свима збиркама из свих грана науке; о учитељској школи да теоретично и практично образује и та потреба је из виде изгубљена; није обележено ни ујамчено потпуно стручно образовање учитеља. — Тач. 6. О стручном надзору, коме би у дужност спадало познавати школе са својим опредељеним делокругом — да не ба забадава плату вукли; о подели надзора на 1. срески, 2. епархијски и 3. врховни надзор; први и други из учитељског сталежа са стручним образовањем без другог занимања, а врховни из реда школских људи са научним образовањем; одредити права и дужности свију ових, јер без овога може наступити још крутија установа него постојећа дисциплинарна пракса, у којима су само дужности набројене, а права не.

Ст. Жујански (Меленци). Славна скупштини, ја као што видим ова је резолуција са великом љуском и малом језгром, не видим шта се хоће — где је есендија? Предлог саборског одбора истина да је непотпун, али преко колена не можемо ни ми преломити, за то морамо и ми ову ствар дуже вентилirati. Познавајући данашњи фактични наш школски закон а проучив и овај нацрт одбора 15 орице, увидео сам, а и сваки ће брат учитељ као стручан човек увидети, да је заиста нацрт 15-орице бољи и напреднији и ако у многоме непотпун од садањег школског закона. С тога разлога примимо га у главном и опонумоћимо сомборски учитељ-

www.uns.gov.me
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Ски збор да у току времена подвргне га специјалној дебати и по њему нов нацрт створи, исти штампа и вентилира и као таковог преко В. Шк. Савета црквеном сабору поднесе.

Д. Кнежеввић. Ја се неслажем са закључком конференције, ако је она израз у г. М. Косовцу у погледу 400 фор. год. плате учитељске, него предлажем, да буде минимум 500 фор. јер човек, који ради и у школи и у цркви, заиста заслужује ту плату; не могу бити за забавишта пре, него што се основне школе добро уреде и материјално осигурају.

Настик разлаже главне говоре конференције и тумачи их. У Косовчевом говору и нацрту нема чиста предлога — за то је да се донесу чисти закључци.

Председник разјашњује наводе и мотивације Косовчеве и вели, да на крају морају доћи допуне тачно обележене.

Нешковић није за то, као што споменуше нека браћа за подбор, па да овај поново узме ту ствар у претрес, него одма да се цела ствар подели на 3 групе, и ту неке са наше жеље изкажу, као: 1. о забавишћима; 2. о хуманитарним заводима; и 3. о приправним заводима.

Благојевић. Држим, да брат Косовац са његовим предлогом у кратко хоће: 1. забавиште; 2. хуманитарне заводе; 3. да се преустроје учитељске школе; и 4. оно, што ујемчава онште образовање учитељево. По крај тога ваља ми напоменути, да кад се сравни стари наш закон са новим, садањим пројектом, види се, да има неки установа у старом много бољих, него у новом; тако и пр. при склапању плана — стари, вели, да се имају саслушати и мњења појединих учитељских зборова, а садањи пројект о томе ни не спомиње, а то је тако важно, да држим, да о томе не може се ни сумњати. За то би ваљало и то захтевати, да и у овај нацрт уђе. Тако исто и у погледу времена, кад дете да пође у школу, о времену старости његове; нови нацрт вели: од 6 година па и млађе, што не могу никако одобрити; даље, да један учитељ обучава 80 деце, ово је абсурдум (Упадају му у реч и прекидају га: то је све специјална расправа); о књижицама такође се не слажем; о факацији је већ боље уређено, но пре; о управи менстној није никако уређено; а шта да кажемо о помоћницима, па о отпугу учитеља због успеха. (Прекида му се реч, пошто све о појединостима говори.)

М. Косовац. Ово, господо, није специјална дебата, него је питање, да ли ви овај нацрт одбора 15 орице примате, или не? и да ли примате оно, што је конференција закључила? Жао ми је, до душе, што г. Варађанин каже, да не зна, шта управо ми желимо?.. та овде је све речено, само треба хтети разумети. Имам само то да приметим, да г. Варађанин непрестано наглашава с обзиром на околности, па и на сам народ, што би значило узети у обзир штедњу; да је то стара ствар, кад се што год установљава, пита се, треба ли, или не, мора ли бити, или не? а кад се о школи говори и хоће нешто да се поправи, онда се одмах по старом калупу запотегне штедња. (Жесток.) Господо моја, то су старе фразе, ја знам, да баш г. Варађанин нема обзира прама околностима и штедњи, да олакша народу. Знам, кад је искао од народа, без обзира на штедњу,

WWW.UNIBERZITETSKA.BIBLIOTEKA

Квинквенале односно повишицу на године службовања и за онда, кад на то ни права имао није; да ли је то било с обзиром на штедњу и да олакша народу?

По томе закључи се, да се М. Косовцу повери склапање резолуције на основу његових мотивација и да исту резолуцију припошље сомборском учитељском одбору, ради ревизије и потврде, коју ће, као такову, поднети преко В Школ. Савета Црквеном сабору.

И тако, пошто је већ 3 часа после подне прешло, председник разрешава седницу и заказује за пред вече тачно у 5^{1/2} часова.

* * *

Тога дана после 3 часа по подне беху мал' не сви учитељи лепим бројем са грађанима на банкету, заједничком ручку у просторијама српске читаонице; свега на броју 185 лица. Према програму, који је конференција углавила, беху 3 здравице; прва Његовом Величанству цару и краљу Францу Јосифу I.; друга гостима; а трећа домаћинима.

* * *

Истога дана пред вече тачно у 5^{1/2} часова отвори председник скупштину, пред доста разређеним скупштинарима. Стави на дневни ред „Наставни школски план“.

Благојевић, као извештач узима реч. Господо! Ви сви врло добро знате од какве је вредности добро склопљен и уређен школски наставни план; то је тако рећи душа једне школе; па кад је то за нас од превелике важности, кад је то услов за добар дечији успех, питам ја: може ли се онда такав градити без нашег утицаја. Ја познајем један нови план, који излази у „Шк. Листу“ и који ће кроз кратко време може бити и званичним постати, па ко је год проучавао тај план, увидео је, да је тај план не целисходан, јер је тамо учитељ везан за сат и дан, шта све мора тада свршити, а то је, браћо, као што знате, са свим не могуће. С тога, браћо и господо, држим, да би ваљало да ова учитељска скупштина закључи: 1. да је постојећи план не целисходан; 2. да се нов план склопи по § 19 од 1872. шк. уредаба по саслушању учитељских зборова; и 3. да се нови план тако састави, да за све разреде и то по свима комбинацијама подробно ал' без опредељеног дана и сата учини. (Живно!)

М. Косовац. Не слажем се са предговорником, г. Благојевићем, јер ја не идем с тога гледишта. Ми морамо пре свега знати и бити на чисто с тим, шта је циљ наших школа? да ли предмети што их деца уче? или друго нешто? Ја, господо, држим, да су предмети само средство за извасну неку цел и по томе у свакој школи, ма и колико разредној, морало би се средство све употребити, да се до истакнуте цели дође. Нисам, ни за стипендијалан план, него генералан, и с тим се не слажем са г. Благојевићем.

Председник. Г. Благојевић стоји на погрешном становишту. Подела баш предмета и разреда стоји у броју деце, а не у времену.

Г. Грбић (Ст. Врбас) Господа моја, то је не могуће, да оно, што 6 снага израде у 6 разреда, да изради 1 снага опет у 6 разреда; ево, господо, мене, г. Грф државни инспектор (показујући руком на реченог)

зна, да ја нисам баш од лењих учитеља, па што је немогуће, немогуће, с тога се подпуно слажем са господином Благојевићем.

Нешковић. Данашњи плав кад узме стручан човек у руке, на први поглед ће увидети, да га је нестручан човек градио, јер онога главнога баш, што је прави задатак плана и наставе, тога нема; нема цели дотичног сваког предмета. Тако ми изгледа, као да је главни задатак школе да пунимо главу детињу оним материјалом, што је тамо изложено, не, то није главни задатак; задатак је, да дете себи знања стече, да тиме постигне образовну страну.

Милић. Ја се, господо моја, подпуно слажем са госп. Благојевићем, (Живио!) па тако исто што се тиче истакнуте цели и са Нешковићем, само имам толико да приметим, да би требало имати обзира и на хармонију између предмета, на постепености и у појединим предметима. Н. пр. у I. разреду учи се од молитава: Оче наш; Богородице дјево...; а од прповедака тек у II разреду: о Благовестима. Каква је ту сад сугласност, што баш на против треба прво да се научи приповедка, па из ње да никне молитва, то би био природан пут учења, јер предмети између себе морају имати природне везе.

Грбић. За Благојевићев предлог!

Благојевић. Ја не могу одустати од мог предлога, јер ме искуство томе учи, с тога нисам за предлог М. Косовца; са Нешковићем и са Милићем потпуно се слажем.

Председник. Прима ли се Благојевићев предлог? (Прима се.) По томе, господо моја, све су тачке извршене, што су стављене на дневни ред. Остаје нам, господо моја, још да стални предлог донесемо и у погледу минимума плате учитељске. Ту смо чули за 400 ф., а чули и за 500 ф., дакле како желите да уђе (500 фор., 500 фор.), дакле, господо, уђе у резолуцију: да желимо минимум учитељске плате 500 фор., не урачунајући овде ни перовођске, ни рачуновођске дужности, као ни само црквено појање.

Благојевић. Господо моја, имам да допуним свој предлог с тим, да би гледе тога резолуцију са петицијом ваљало упутити на Шк. Савет, да план изведе у овом духу. (Прима се.)

Милић. Настаје питање: ко ће спровести ово Шк. Савету? (Чује се: изволите сами.) Ја с моје стране држим, да то учини сомборски учитељски збор. (Прима се.)

Председник. Пошто је извршен дневни ред, који је истакнут, то молим, да се означе чланови, који ће оверовити записник.

За одоставерити записник буду једногласно изабрани Ал. Кошовић (Брестовац) и Ст. Арсеновић (Сомбор).

Председник. Славна скупштина! Радујем се, што се овако лепо, озбиљно и достојанствено оно извело, ради чега се амо скуписмо. Ово беше тумач наших скромних жеља. Показасмо, да смо зрели за овај наш рад. Подуцирања ни с које стране не требасмо. Узвишена је циљ била, ради које се скуписмо; то беше циљ школе и њеног напредка; ово је, као што рекох, господо, корак напредка. Ова ће скупштина значајно место заузимати у повесници нашој. — Не могу пропустити ову прилику, а да се не захвалим г. поверенику политичне власти, који је имао толико стрп-

да је овај наш рад са интересом пратио, живио! (Живио!) (Г. повереник се својим устајањем и поклоном захваљује.) Још ми је милије, што видим човека, и то човека стручна, који је душом и телом одан просвети и напредку школе, што све иде на добро целе домовине, а то је госп. државни инспектор Н. Греф, живио! (Живио!) (Устаје и захваљује се својим поклоном.) Света ми је дужност, да се захвалим и честитом овозвештањем грађанству, које је, тако рећи, притрчало са руком помоћи овој нашој скупштини, живели! (Живели!) А и вама се, господо и браћо, лепо захваљујем, што нисте пропустили прилику, да и ми сви једном душицом искажемо, што нам је на срцу. (Живио председник!) Тако се исто захваљујем и браћи и сестрама из Србије, као гостима, који су ради узвишене цели амо дошли, не жалећи ни труда, ни трошка, живели! (Живели!) Слава и хвала, браћо, свима онима, који се нас сетише и поздравише. (Живели!)

Ј. Михајловић. Господо! Уљудност је једна од првих врлина, захвалност такође спада у уљудност, с тога спада нам у дужност, да се захвалимо приређивачком сомборском местном збору у лицу друштвеног председника, и желим и предлажем, да ово уђе и записник. (Прима се. Живели!)

М. Суботић (Ииђија). Не смемо још на једну околност заборавати, а то је, да се не захвалимо поштованом сомборском грађанству, које нас је тако лепо са гостопримством предусрело. Предлажем, да сомборски учитељски збор у име наше јавно се захвали у локалном листу „Вачвапину“ свом гостољубивом сомборском грађанству. Живели!

* * *

На завршетку овог извештаја, не могу пропустити, а да не споменем, да је за цело време конференција и скупштинских седница благодарно учитељство правило посете своје најстаријем професору г. Н. Ђ. Вукићевићу управитељу учитељске школе и свију српских сомборских просветних завода. Први дан после I. скупштинске седнице, под предвођењем г. управитеља Варађанина, многобројни су учитељи посетили свог старог учитеља, опуномоћив г. Варађанина, да га поздрави, желећи му дубоке старости са младачким деловањем на срб учитељској школи и да изрази сажалење што га не види као оца међу својом децом на скупштини. На оваки поздрав тронутим речима се захвалио г. управитељ учит. школе и учитељ свију присутних учитеља, и казао у кратко узрок, за што није могао бити учасником учитељске скупштине, јер, вели, приватни учитељски сомборски збор није нашао за вредно, да ме позове ни у једну од својих конференција, па ни на саму скупштину, с тога, држим, да ми тамо ни места није. Присутни су изразили негодовање према том чину. — Затим је старина педагог поново се захвалио присутнима на сећању, храбрио и подстицао на неуморно деловање у школи народној, а све у духу наше православне прадедовске вере и миле нам српске народности. Беше на завршетку поздрављен са огромно живио! И са изразом презрења и гнушања на клеветнике!

Прибележио: Ст. К.

КАКО СЕ МОЖЕ ДЕЦИ ОМИЛИТИ ПОХАЂАЊЕ ШКОЛЕ?

(За награду.)

(Настављено.)

Најосетљивија страна школскога живота је запт, јер он најдубље задире у душу дечију. Запт је онај понајглавнији ослов, на ком почива врло сложени организам народне школе. Њим треба да провејава такав дух, да се у деци развије поверење и љубав учитељу и школи, те две главне полуге свакога напредка. Свакад треба са децом тако поступати, како то захтева васпитање, природа и достојанство човечијега положаја у свету. Брижно дакле бдити ваља, да се зло предупреди и на леп начин уништи, а добро да се сачува и оснажи; точно се држати ваља правнога реда који привикава добру; праведан бити, кад се куди и хвали, казни и награђује; досљедан ваља бити у свима стварима, јер без тога нема правнога васпитања (Кер). У школама где такав запт влада, никада неће бити мало ђака; напротив деца морају бегати из оне школе, која је просто поваоница и казниона; јер „*ко неби од зла бегао!*“

Школска соба, намештаји, учила, све треба да је чисто од свакога смрада и тако размештено да у деци побуђује чувство пријатности, које особито привлачи гледача предмету.

И школски живот, који у многоме помаже школи у њезину раду или јој подмеће големе запреке, може да носе бољи или лошији полазак. Ако је школски живот без престанка монотono строг постаје суморан. Деци ће омрзнути и она ће му се уклањати. Да то не буде, мора му се дати породички карактер, да њим провејава међусобна љубав и слога, и примерена слобода, мора се задахнути дечијом поезијом, која оживљава и снажи срца дечија. Истина је, да школски живот мора бити строг и озбиљан, једар и пун снаге иначе губи васпитну силу; али кад се за слабе заузимље и штити их од сваке напасти, кад обест и друге пороке пажљиво уништава и на леп начин стаје им на пут, ако невољнике теши и ободрава, једном речи ако са сваким поступа као права мати, па ако кадикад обуче веселу одору хумора; тада има школски живот необичну привлачност, којој се није кадар нико отети.

Та привлачност школскога живота повећава се полазењем цркве, облачењем, читањем апостола, учествовањем у свечаностима, а особито свечаним примањем св. причешћа; затим уредним држањем недељнога каталога или збора; појањем, певањем,

с играњем, забавама, шетњама, мајском свечаношћу и драмским представама. Све то мили се деци више још него одраслима, јер су то битни услови њихова живота и развитка.

Ако је сад учествовање у играма и забавама одвисно од поласка школе, јамачно ће се тиме доциљити полазак школе. На децу, чији је живот много зачињен весељем и шалом, јако то утиче, ако се за казну искључи, да не присуствује забави или игри. Да буде други пут учесник весеља, неће ниједан ђак изостати од школе.

Тако ће дакле школи својом педагошком наставом, васпитним заптом, кућним редом и породичним животим неоспорно мамити к себи децу. Али да и народ освоји за себе, који ће је знати ценити и подпомагати, мора му школа пружити згоду, да може загледати у њезин живот и рад. То свакако треба да буде и ради тога још, што су породица и школа два васпиталишта која морају да у сугласју раде. Хармонија та постиже се, кад се деци дају домаће задаће, да родитељи узмогну видети, шта се и како се ради у школи; кад се родитељима од времена до времена казује, како им се деца уче, како се владају и како школу полазе; кад се родитељи упознаду са школским правилима, по којима се морају деца да владају у школи и изван ње; кад им се обзнаня, зашто је дете кажњено у школи; кад и они учествују у дечијим школским забавима и т. д.

Све ово зависи поглавито од учитеља, и прави ће учитељ својски настојати, да прибави себи довољно срестава, која су му нужна па да наставу учини „будиљом духова“, да заптом васпитава, да му је школа свакад пријатно чиста а живот школски право породичан.

Свестан учитељ у школи треба да ради са свом преданошћу, и одушевљењем; он треба да је сав школин, јер је он душа школина, он је главна њена животворна снага. Учитељев је живот пун јада и чемера, али је и пун сласти и заслуга, које надмашују све невоље. Прави учитељ живи само за свој свети позив, јер га усређава његова служба; он савестно врши све своје наставничке и васпитничке дужности; своје ђаке воли очински а љуби их истински, и то му даје многу врло сретну олакшицу за његов рад.

Овакоме учитељу радо ће притицати деца. Ко не верује нека дође па види.

Али учитељев рад није органичен само на школу; он није

WWW.UNKLIB.SR

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

позван, да школу само мили деци, него он мора тако радити, да и народу омили његову школу. Својим школским радом постигнути ће истина много, но да успех буде сигурнији, мора да непосредно делује на народ. Ово васпитно деловање учитељево ван школе тиче се само сеоскога учитеља, јер варошки му колега нема на друштвени живот ван своје школе никакова утицаја. (Свршиће се.)

СВЕТОЗАР МИЛЕТИЋ

србски народни учитељ.

Покојни Светозар Милетић учитељ Земунски, чију је смрт саучешћем у кратко објавио некролог у бр. 6. „Школскога Листа“, рођен је 12. Марта 1852. у Србском Падеју, где му је отац био свештеник. Гимназијске разреде учио је у Темишвару, Сегедину, Новом Саду, а завршио је шести гимназијски разред у Вашарељу године 1870. Као свршени шестошколац, ступи он 1870. месеца Септембра у србску учитељску школу сомборску, и сврши 1870/1. први, 1871/2 други, а 1872/3. трећи приправнички разред с врло добрим успехом. На свршетку Јунија 1873. положи Милетић строге испите о учитељској способности с врло добрим успехом, и на скоро за тим изабран буде за учитеља србског у Земуну, где је од тога времена све до смрти своје као један од најизвртнијих и најдаровитијих учитеља народних са неуморном ревношћу тешко учитељско звање на подпуно задовољство предпостављених власти одправљао.

Покрај трудног свог учитељског посла радио је Светозар Милетић и на пољу школске наше књижевности, као један од најзнаменитијих раденика, списавши ваљана упутства за наставу у србској граматици, рачуну и земљопису у србским нар. школама, које књиге на велику корист учитељима и младим нашим приправницима и приправницама sluже.

До 12 школских и помоћних књига издао је покојни Светозар, које су у своје време путем овога листа и других јавних листова као ваљане препоручене и које ће њему у повесници србске народне школе и школске књижевности вечиту успомену сачувати. Осим тога био је он стални и ревносни судаденик овог Школског Листа од 1880. године, па све до своје

предсмртне болести, а делао је прилежно и у Србском Колу и другим повременим листовима све док га болест није оборила.

У зиму године 1885. опасно се разболи овај неуморни раденик на пољу народног школства. Честита општина црквена у Земуну плаћала је о свом трошку помоћну учитељицу, и допустила, те је Светозар грудној својој бољетици лека тражио, и дуже се времена ради опорављења у Фрушкој Гори бавио. Али бољи његовој није било лека, и он после дугог и тешког боловања 31. Маја о. г. у 7 сати у јутро премину у свом родном месту Падеју, где му брат Михаил као свештеник служи.

Уз многе лепе црте карактера његовог напоменућу овде особито његово свагдашње велико поштовање према онима, који су му у младости учители и наставници били.

Покојник је оставио иза себе удовицу и једну ћерку. Мушка су му дечица раније умрла.

За тридесет и четири године млађаног века свог и за 13 година свог јавног учитељског живота урадио је покојник много, и заслужио је признање од свога народа и вечити спомен у школи и у школској књижевности србској.

У Сомбору, 26. Јулија 1886. год.

Стари учитељ Светозарев: В.

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

(на основу наставног плана за србске народне учитеље — изданог од вис. срб. народног Школског Савета под б. (18.) Јулија 1878. бр. 34.)

IV. Рачун.

(Настављено.)

Петог школског месеца: Прве недеље: 1. л. Разширење бројева од 50 до 60; писање и подписивање сваке бројке у том простору и значење свакога броја и сваке бројке са особитом пажњом на казивање колико има у сваком броју десетица и јединица; која бројка означава десетице; и зашто? Која бројка показује јединице; и зашто? — 2. л. Додавање јединица (први и други степен сабирања). — 3. л. Додавање десетица на десетице и јединице, и обратно (четврти степен сабирања). — 4. и 5. л. Додавање десетица и јединица на десетице и јединице (Пети степен сабирања). Најпре уз припомаћ рачуналке, а затим лакши задатци и без ње. — Уз то сваки пут за тихо вештање сабирање у ступцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање од појединих бројева из шесте десетице најпре без преламања (I степен) за тим са преламањем (II степен) — 2. л. Други степен одузимања и одузимање од броја 60 у ступцу, све по 6, 7. — 3. л. Вештање у одузимању у ступцу, све по 8 и 9. — Уз то одузимање десетица од десетица на памет (III степен). — 4. л.

WWW.UNIBS.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Одузимање десетица од десетица и јединица (IV. степен) и обратно. — За домаћу тиху радњу одузимање у ступцу. — 5. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица (V. степен). Тежи се задатци само уз припомоћ рачунаљке раде. — Уз то се предузима и растварање бројева.

Треће недеље: 1. л. Основа „шест“ множи се са 2, 3, 4 и 5, а та се редња показује очигледно на рачунаљци руској и борнеовој, и на Песталоцијевој јединичној таблица (ред шести). Дотични део ове таблице саставља се пред децом на школској табли а састављају га и деца. — 2. л. Та иста основа множи се са 7, 8, 9 и 10, по начину као и прошле лекције и уз употребу истих учила. — 3. Саставља се таблица множења од 6×1 до 6×10 , и учи се употребљавати пети и шести ред Питагорине таблице. — 4. л. То исто се понавља и препитује најпре редом па онда преко реда. — 5. л. Мерење са 6 и садржавање броја шест у бројевима 12, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 54 и 60.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Делење броја шездесет на двоје, троје, четворо, петоро и особито на шесторо. Учи се познавати шести део од 60 новчића, шести део од године и т. д. — 3. и 4. л. Задатци за утврђење у множењу основе 2 са 3, 4, 5 и 6 и задатци за вештбање у садржавању и делењу (види Рачуница II. стр. 22.).

На свршетку првога семестра науче ученици другога разреда познавати и написивати бројеве и све четири рачунске радње на памет до броја 60. Особито се иште, да са расуђивањем знају, првих шест редова из Питагорине таблице.

Шестог школског месеца: Прве недеље: 1. Разширење и познавање бројева од 60—70. — Преглед првих седам десетица и појединих бројева, који сачињавају седму десетицу. Лепо написивање и уредно подписивање бројева од 60—70. — 2. л. Сабирање до 70. (I. и II. степен.) — 3. л. Сабирање у ступцу. — Затим додавање десетица на десетице (III. степен) — 4. л. Додавање десетица и јединица на чисте десетице и обратно додавање чистих десетица на десетице и јединице у бројном простору до 70. (IV. степен сабирања). Уз то за тиху и домаћу радњу сабирање у ступцу. — 5. л. Додавање десетица и јединица на десетице и јединице у истом бројном простору (V. степен сабирања). Тежи задатци уз употребљење рачунаљке. — За домаћу радњу сваки дан се задаје сабирање у ступцу.

Друге недеље: 1. Одузимање од бројева из седме десетице најпре без преламања (I. степен), а за тим с преламањем (II. степен). — 2. л. Одузимање у ступцу. — Одузимање десетица од десетица (III. степен). — 3. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица у бројном простору од 70. и обратно (IV. степен одузимања). — 4. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица у обсегу првих седам десетица (V. степен одузимања). — 5. л. Растварање и срањивање појединих бројева у бројном простору до 70. (Види стр. 23. Рачунице II. под: в). За тихо вештбање у школи и за домаће вештбање задаје се првог дана написивање бројева, а за тим сваки дан одузимање у ступцу.

Треће недеље: 1. л. Множење основе 7 са 2, 3, 4 и 5. — 2. л.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

Множење исте основе са 6, 7, 8, 9 и 10 по познатом већ начину и уз употребење горенаведених рачунаљака и рачунских таблица. — 3. л. Састављање таблице множења од 7×1 пут, 7×10 пута и употребење седмога реда у Питагориној таблици. — 4. л. Вештање у множењу основе 7. редом и преко реда. — 5. л. Понављање таблице множења од почетка до 7×10 пута.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Садржавање броја седам у: 14, 21, 28, 35, 42, 49, 56, 63 и 70; уз употребу руске рачуналке као и Песталоцијеве и Питагорине таблице. — 3. и 4. л. Делење броја 70 на седам делова. — 5. л. Практични рачунски задатци у примерима (као оно на стр. 26. Рачунице II. под б-13.).

Седмог школског месеца: Прве недеље: 1. Познавање бројева и бројање у осмој десетици (од 70—80.). Написивање сваке поједине бројке и подписивање десетица под десетице и јединица под јединице. Преглед свију досада познатих десетица на рачуналци и на новцу. — 2. л. Први и други степен сабирања и сабирање у ступцу у бројном простору до 80. — 3. л. Трећи и четврти степен сабирања у истом бројном простору. — 4. и 5. л. Пети степен сабирања, лакши задатци израђују се на памет без помоћи рачуналке, а само тежи уз припомоћ руске рачуналке. — Уз то сваки дан за тихо и домаће вештање сабирање у ступцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање од бројева из осме десетице (први и други степен). — 2. л. Одузимање у ступцу од 80, узимајући све по 6, 7, 8 и 9. — 3. л. Одузимање десетица од десетица и десетица и јединица од чистих десетица, као и обратно (трећи и четврти степен одузимања). — 4. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица (пети степен одузимања). У колико је вуждно код тежих само задатака послужују се ученици рачунаљком. — 5. л. Растварење и сравањавање бројева до 80. — При том за домаће и тихо вештање задаје се сваки пут одузимање у ступцу.

Треће недеље: 1. л. Множење основе „осам“ са 2, 3, 4 и 5. Очигледно показује се на обе рачуналке и на Песталоцијевој таблици, из које осми ред саставља учитељ на табли, а ученици на таблицама — 2. л. Множење основе 8 са 6, 7, 8, 9 и 10. (На исти начин и уз употребење учила као и прве лекције.) — 3. л. Саставља се таблица множења од 8×1 до 8×10 пута. Свако дете ома ову таблицу саставити, написати и упознати се са употребењем осмога реда таблице Питагорине. — 4. л. Испитује се таблица множења од основе 8, најпре редом, а затим преко реда у задатим конкретним примерима; особито се обраћа брига на то, да деца добро схвате, разумеју и науче како постаје и колико је кад се осам узме седампута, осампута и деветпута. Чинитеље није слободно ни досада ни одсада мењати, ма да је резултат множења један и исти, али није радња ни поступак један и исти, а главна је цјел наставе у рачуну разумевање и увиђавност у рачунању. — 5. л. Усавршавање у множењу основе: 6, 7 и 8 са свима бројевима јединичним редом и преко реда.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Садржавање броја 8 у 8, 16, 24, 32, 40, 48, 56, 64, 72 и 80. Садржавање броја 8 у 18, 25, 36, 49 и т. д. (Види Рачуница II. стр. 29. под: д). — 3. и 4. л. Делење броја 80 на

двоје, на четворо, на петоро, на осморо и на десеторо. — Познавање осмине од 80 новчића. — 5. л. Практични задатци за вештбање у садржавању и делењу. [Види Рачуница II стр. 31. под: е)].

(Продужиће се.)

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

II.

(Продужење.)

Испити се обично држе о св. Сави и пред Петрово, или само концем јунија а то у неђељне и празничне дане после литургије, која се овђе одмах за јутрењем свршава. То бива зато, да што више свијета испиту присуствовати може. Строго тече такав испит, јер нитко није дошао, да можда види свечаност, него да бегениже, оцијени, уважи и одобри, или да осули учитељев рад. Ту се обично пита ваљда свако дијете из свију предмета; пита учитељ, а хоће да запита понешто и тко између чланова општине или из остале публике. Од тога, како је испио испит, зависи учитељу све. Јер ако преко цијеле године мало тко да ама је баш и једног трунка што настојао, да се лично обавијести о унутрашњем раду и бивовању учитељеву, сад ће се потегнути сва сита и решета и све ваге, да се драм на драм вагне и оцијени учитељев рад и успјех. А суди се оштро — по народски. Народ је накупио много једа и горчине од турске силе и разног унижавања, и тешко ономе, коме он господари, ако прилике хтједну, да тај буде предмет његове срчбе. Ако је по суду народа испит ваљан, добар и сјајан, — онда се учитељу стискује рука и најтоплије са свију страна честита; има мјеста, ће се изнесе тас, па ту за учитеља падне по који дукат, а не фали награда ни од општине. Не испадне ли испит народу по вољи, е, учитељу мој, онда си пропао; по дај лијено оставку, ако нећеш да добијеш отпустни декрет, па путуј даље! И ово је нешто најгоре за учитеља. Јер кад он то зна, шта му онда преостаје друго, него да дође у сукоб са својом савјести, па да се послужи којекакијем махинацијама, да му испит што сјајније испане. Мора да често и често погази најкардиналније начело модерне школе, па да ради много, много за испит. И ту једва може да буде друкчије, јер је очевидно, да мјерило народа неће бити увјек исто оно и онаково, којим се служи, и према коме се у томе погледу равна школска жалост; учитељ пак као човјек подлежи такође неумитном закону борбе за опстанак, за самоодржање.

Сву управу и надзор своје школе извршује искључиво сама цркв. школ. општина. На ту цијел изабере она из своје средине по једнога, или по два школска управитеља (старатеља) чији је задатак, да се брину о свима економ одношајима школе, и да надзиравају учитеље у њихову раду. Дакако, да они тај посао, у колико им се свиди и у колико је нужно, обављају у споразуму са учитељем, али то бива, како ће. Деси се често, да учитељу и школи нема већијех пријатеља од њих. Улазе у школу, слушају, како и што учитељ предаје, расниткују о свима потребама школе и учитеља и по могућству их брзо подмјерују. То су ти онда врло љубазни, увиђавни и предуспретљиви људи. Но на жалост није уви-

јек тако. Тко би држао, да је Бошњак и Херцеговац исто тако љубазан и предусретљив у господству и власти као у приватном животу, тај се љуто вара. Као господар и старјешина он је већином охол, поносит, неприступан и често суров и педантан деспота, с којим је учитељу зло и наопако, те се ту често мора да дође у немио сукоб и судар. По неђе је још уведена и установа учитеља управитеља, — али која се често извргава у сасвим противно ономе, што учитељи желе. Цијели овај посао показује у неком мјесту лијепу слику какове сретне задруге, која се управља по чистијем начелима реда нашијех старијех кућнијех установа. Нема ту оне укочене ладне званичности, него то иде онако просто, отворено, весело, топло, дружевнн. Ал то је дакако опет само према особама — премда ипак скоро општа појава.

У опште узето: учитељи срп. народ. осн. школа добро су наплаћени. Да нису индустријски производи, а особито одјећа и покућство овђе тако скупи, могло би учитељство са економ. страном свога положаја бити потпуно задовољно, пошто би у томе већином боље стајало од браће у монархији. Плаће су добре: по 700, 600, 500, 480 и 400 фор. а ваљда ниђе испод те своте, а скоро свуда изнад, што дође отуд, да је врло мало сеоскијех школа. Своју плаћу учитељи, како ми се чини доста уредно дабивају. Осим стана добију још и дрва према потреби, а по неђе и једно и друго у новцу, Неђе имају и врт. Но са станом мало је и ђе учитељ задовољан. Све је то удешевано по простом народном обичају и већином за самуе. Једна соба у школској згради (по неђе и кухиња), затим гдје-гдје и намјештај од општине, дакако све просто и једноставно, то ти је умјело пребивалиште. То мучно подноси, томе се танко привикне сваки, ко је научан лепше живјети. Но у будуће биће ваљда и у томе боље, јер и овђешња становници увиђају потребу, а налазе и наслалу и уживање у љепшијем становнима, грађенијем по западном укусу, — па што допусте себи, неће у скратити ни учитељу, премда се утоме показују велике тврдице. Да би учитељ могао имати још какову узгредњу заслугу н пр. од перовођства, инструкторији, црквене службе, и т. д. — држим, да је то ријетко ђе, можда само у некидер мјестима, и можда само за по неког учитеља.

Црквена дужност тешка нам је свуда, ал у овој земљи куд и камо тежа и значајнија. Она скоро више везује учитеља са народом него ли и сам рад школи, премда су учитељи у једном мјесту ријешени те дужности, пошто црква има нарочите појце. Како овђе народ љуби цркву, тако му је појање души посласица, па ако је учитељ угодног и милог гласа и ако лијено поје, сватко га воли и уважава. Црквено се правило држи строго и потпуно као по манастирима, ништа се неиспушта, а јако се славе и омањи празници. Па како је служба вазда заједно са јутрењом, т н. пр. ни Богојављење ето учитељу посла, да служи Богу и народу рецимо од 5—11 сати пре подне. Кад би човјек све тачно израчунао, то би број учитељеве црквене службе превалио преко 400 сати. И кад узме у обзир, да школ. вријеме у најбољем случају неизнесе више од 960—970 сати, па се онда сравни са најмањим бројем учитељеве црквене дужности са преко 400 сати, па рачунајући овамо још и сате,

које учитељ потроши учећи ђецу појати и читати апостол, камо треба узети такође бар 130 сати онда вријеме у коме учитељ посвећује своје силе Богу, цркви и вијернима, износи далеко више, него је половина његова школског наставног времена. И учитељ то ради, ради вољно, ради љубављу — и носи свој тежки крст са пожртвовањем без икаквога користољубља, већином без награде за свој толики труд. За опијела, парастосе и бденија неостоје још за учитеља никакове награде.

Рећи ћу још једном: положај срп. нар. учитеља у Босни-Херцеговини тежак је, задаћа велика и мучна, гаранције за опстанак и сретну будућност несигурне и врло променљиве. Животни услови за њега по варшима су још и како, ал по селима какова су свуда, — јадни и пуни сваког лишавања. С тога се учитељи често и мијењају: прелазе с једне школе на другу или сасвим напуштају службу на срп. нар. осн. школама. Како су данас на тијем школама са малом изнимком скоро све Аустријанци, међу којима је највећи број онијех са Г. Карловачке препарандије, затим са Сомборске, а неки са бивше Пакрачке препарандије, то се многи од њих враћају у отачбину, а показало се је, да неки прелазе на постојеће у овој земљи народне основне (државне) школе. И тако мора да буде и биће све дотле, док се не проведе организација српских нар. осн. школа у Босни-Херцеговини, и док цркв. општина престане бити суверена школска област. Тако бар ја мислим, а да ли имам право, или не, — показаће се.

(Наставиће се III.)

ИЗЛОЖБА

струковних школа у Земуну.

Висока краљ. хрватска славонско-далматинска земаљска влада, увидивши преку потребу развитка домаћег обрта, устројила је 1. Октобра прошле 1885. године у Земуну кошарачку и дрворезарску школу.

Ове 1885.—86. школске године похађао је ове школе потпуни број питомаца оба спола, и већ за ово кратко време постигли су врло леп напредак.

Па да би овакове школе у опште у народу што јача корена захватиле; да би се од истих школа знатна корист увидела, те услед тога да би се ове школе сваком омилиле учитељи истих школа приређују лепу изложбу, која је у дворани земунске краљ. велике реалке смештена и поштованој публици од 24.—29. Августа (од 5.—10. Септембера п. н.) о. г. бесплатно приступачна била.

За цело време док је изложба трајала, продавани су поједини предмети умереном ценом.

Славно уредништво „Школског Личта“ овом најуљудније умољавамо, да објаву ову у врло цењеном листу својем обнародовати благоизволи.

У Земуну, 16./28. Августа 1886.

Учитељи струковних школа.

Мауро Кутен,
учитељ дрворезарства.

Дипоисије Јелић,
учитељ кошарачства.

УЧИЛА И ИГРАЧКЕ У СОМБОРСКОМ ЗАБАВИШТУ.

Два сандучета (веће и мање) Фреблове прве играчке (лопте).

Два сангучета (веће а мање) Фреблове прве играчке (кугла, коцка и ваљак).

Од I. врсте Фреблових играчака (коцке) 24 сандучића за децу а једно веће сандуче за забавиљу.

Од II. врсте Фреблових играчака (стубови 24 сандучића за децу а једно веће сандуче за забавиљу.

Од III. врсте Фреблових играчака (целе половине и четвртине коцке) 24 сандучића за децу а једно веће сандуче за забавиљу.

Од IV врсте Фреблових играчака (стубови, стубчићи и полустубови) 24 сандучића за децу, а једно веће сандуче за забавиљу.

200 листова шарене артије за провлачење.

30 игала за провлачење артије.

300 кругова, три врсте величине.

600 полу кругова три врсте.

500 тро- и четворо уголника, пет врста.

Прутића шарени шест врста.

Два туцета таблица.

200 комада дасчица (Szilánk) беле и шарене.

39 слика, животиње и занатлије (Schreiber).

Једна спомоћна књига од „Кобањи“ је.

Једна кутија са собњим намештајем.

Једна кутија са кујнским намештајем.

Један штедњак.

Једна кутија са столарским алатима.

Једна кутија са поделелским стварима.

Једна кутија са дрвеним кућама.

Куглана, три лопте.

Даска за мешење и оклагија, роља, корито, колица, кола, пушка, сабља, теразије, чакло, кревет, лутка и бунар.

16 комада разних животиња (моделу) домаћи и дивије.

56 флашица разног семења.

Осим овде наведени ствари, нужно је још за забавиште троуголни плочица и 25 таџирића (таџирићи ови су нужни при занимању са прутући, плочицама, круговима и т. д. добити се могу у Будимпешти код Оиклаи-је).

Двориште би требало засадити са дрвећем, осим тога нужна је једна шупа где се деца леги цео дан баве. — У дворани би требала слика св. Саве.

Ола Павловића,
забавиља.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Нове школе. Политична обштина велико-кибиндска закључила је да се 4 србске и 2 римокатоличке нове основне школе у истом месту о трошку њеном подићи имају.

WWW.UNILIB.RS *Извештај о православног богословском заводу у Задру за школску 1885/6 год. (Год. VIII.)* штампан је у Задру, и састоји се из два дела. У првом делу је обширно богословска расправа „О тајни крштења“ (стр. 3—43.) од проф. М. Шевића. Други део описује стање завода. У њему под врховним надзором преосвештенога Дијецезана 6 професора и један помоћни учитељ. Течај траје 4 године. Слушалаца богословије било је 16, међу којима су из епархије далматинске 7; из бококторске 6; из горњокарловачке 2; из пакрачке 1. — Приправника за богословију, који уживају државне стипендије и уче гимназију или у Задру живећи у семеништу или у Котору добијајући релутум и за издржавање било је: а) у Задру 17; б) у Котору 12; свега 29.

Православни педагошко геолошки завод за Романе у Сибинју, као што се из штампаног програма за 1885/6. годину види, састоји се из богословског и педагошког одека. Богословски одсек дели се на три годишња течаја и имао је 80 ученика; педагошки одсек подељен је такође на три годишња течаја и у њему било је 79 ученика. У заводу дела 6 редовних и два ванредна професора.

Избори учитеља. За учитеља у Пешти изабран је Алекса Михалчић досадашњи учитељ у Мајшу.

За учитеља у Ђали изабран је свршени приправник Димитрије Милан Новаковић.

Александар Велимировић свршени приправник изабран је за учитеља у Ловри.

За учитеља у Кусићу постављен је свршени приправник Вел. Кадић.

У Темишвару (Фабрици) изабрана је за учитељицу госпођа Рахила Дорословчева рођена Нинковића испитана србско народна учитељица.

Милан Ђосић свршени приправник изабран је за учитеља у Житомишићу у Херцеговини.

За учитеља у Бања Луки изабран је свршени приправник Љубомир Јовановић.

За учитеља I. и II. разреда у Брчком изабран је свршени приправник г. Стеван Перишић.

За учитељицу у Брчком постављена је госпођица Емилија Лазинева свршена приправница сомборска и испитана србско народна учитељица.

НЕКРОЛОГ.

Јован Поповић парох новосадски преселио у вечност 25. Августа о. г. у Новом Саду у 67-ој живота свог години. У младости својој био је дуже времена учитељ у народној школи, бавио се и књижевним радом, писао је србску граматику и преводио приповедке с немачког и француског.

Петар Марковић учитељ србски у Шимовци и после дужег боловања престао се 9. Августа о. г. у 24-ој години млађаног живота свог у Батајници код свога деде по матери старог пароха тамошњег г. Арона Ђукића. Сахрањен је у истом месту 10. Августа. При укупу било 8 свештеника из околине и конзисторијални ђакон из Београда, 16 учи-

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А
В И Б Л И О Т Е К А

тезаги 3 учитељице. У цркви на опелу држао је слово г. Вељко Петровић учитељ земунски а на гробу је опроштајну реч казао Живојин Ивачковић медицинар родом из Шимуновца. — Покојник је био син г. Владе Марковића учитеља митровачког.

Р А З Н О.

Галерија србских популарних мужева. Фарма Т. Везилић — Суров и С. Јовановић у Бечу (I. Schwertgasse, Nr. 4.) намерава издавати повећу серију популарних србских мужева из гипса путем пластике. Прво ће дело њихово бити „Вука Ст Караџића попресе у природној величини.“ Чист добит овог подузећа употребиће се на оснивање фонда Св. Саве, којим би се фондом наше србске вероисповедне школе од комуналисања сачувати могле. Ми ово родољубиво подузеће препоручујемо обштинама учитељима нашим, да га за школе и своје станове набаве.

НОВЕ КЊИГЕ.

На приказ добили смо ове књиге:

„Православни средњи катихизис прерађен по катихизису Платонову и попуњен за српске православне ученике и ученице у основној школи удешен по наставном плану за III разред Издање књижаре Л. Јоцића и друга у Н. Саду. 1887.

„Буквар“ за учење црквено словенског читања на нашим народним основним школама, саставио Мита Нешковић. Издање књижаре Луке Јоцића и др. у Н. Саду 1886. Цена 16 нов.

„Часловац“ ради вежбања у црквено славенском читању намењен народним основним школама. Сложио Мита Нешковић. Издање књижаре Луке Јоцића и др. У Н. Саду 1886. (60 страна.) Цена 10 нов.

„Псалтир словенски“ ради вежбања у црквено словенском читању намењен народним основним школама. Сложио Мита Нешковић. Издање књижаре Луке Јоцића и др. у Н. Саду 1886 (128 стр.) Цена 22 нв.

„Мала поетика“ за школу и народ, написао Др. Стеван Павловић, обдарила Матица Српска. У Н. Саду издала књижара Л. Јоцића и друга 1887. године.

„Мађарско језикословље у практичним примерима по наставном плану в. министарства просвете од 27. Јуна 1879. За српске основне школе удесио Јован Илијић управ. учитељ. Треће сасвим поправљено издање. У Н. Саду књижара Л. Јоцића и друга 1887. Свеска прва цена 20 нв. Друга свеска цена 24 нв.

„Шематизан“ правосл. епархије Далматинске за 1886. Задар, печатња И. Водицке 1886.

„Шематизан“ правосл. епархије Бокоторске, Дубровничке и Спичке за 1886. Задар иста штампарија.

„Два пријатеља“ приповедка написао А. Р. Ле Саж. Превод с францускога. Издање књижаре Браће М. Поповића у Н. Саду 1886. — Цена 35 новчића.

„Наставник“ књига за децу обојег пола, написала Едвице Рати-Фери наставница, понашио Ник. С. Савић. Издање књижаре М. Каракашевића у Сомбору. Цена 25 нв.

„Miloš Obilić u narodnim pesmama sa 12 lepih slika. Izdaje knjižara brata M. Popovića u Novom-Sadu. Cena 60 novč. — Ovo je prvo izdanje oдабраних народних певанија о Милошу Обилићу, које је одабрао и уредио г. А. Сандић. Латиницом је штампано.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Мохолу тражи се учитељ. Плата 210 фор. у готовом 63 фор. у име огрева, 16 великих ланаца ораће земље, на које општина терете плаћа и стан с баштом. Молбенице се до 1. Окт. м. школ. одбору у Мохолу поднети имају.

— У Кулпину тражи се учитељ. Плата је 150 фор. 16 нешт. мерова жита, $\frac{1}{2}$ сесије земље и стан с вртом. Рок 14. Септембер.

— У Великој-Кинкинди траже се три учитеља и једна учитељица. Плата је 750 фор. Учители су дужни у цркви појати, а првенство имају који су испит из мађарског језика положили. Молбенице се имају до 16. Септембра местном школском одбору у В.-Кинкинди поднети.

— У Модошу тражи се учитељица; плата је 300 фор., стан с баштом и један хват дрва, $\frac{3}{4}$ ланца земље и 6 ф. паушала. Рок до 20. Септ.

— Траже се учители и црквени појци православне вере на комуналним школама у Суботишту, Бингули, Шатринци, Баноштру и Габошу; плата је у прва три места 400 фор., стан, огрев и врт. У Шатринци ће првенство имати, који докаже, да је и мађарском језику вичан. У потоња два места је плата 350 фор. уз то стан, огрев и врт. — У Шаренграду тражи се подучитељ и појац православне вере. Плата је 360 фор. и 60 фор. награде за појање у цркви. Молбенице се имају на високу кр. хрв. земаљску владу одјел за богоштовје и наставу управити и до 25. Септ. по новом кр. жупанинској области у Вуковару доставити.

— Тражи се учитељ у Чобанцу. Плата је учитељска повишена и састоји се из 380 фор. са уживањем једног јутра ораће земље, слободним станом и 2 хвата тврдих дрва. Уз то приход покрај свештеника до 30 фор. годишње. Учитељ је дужан у цркви појати, децу прописаним наукама добро учити и хришћански васпитавати, и примерно се владати, притом и мађарски треба да зна.

Сл. црквене општине и Г. Г. учители, који „Школски Лист“ примају, а до сада нису предплату послали, умољавају се учтиво, да то што пре учине, како би и уредништво могло штампању, награде и остале трошкове за ову годину подмирити. Број 11. изићиће 1. Новембра.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.